Пий! І в вогонь весняного гармидера

Кинь дірявий, темний плащ зими.

Недовгий шлях земний. А час — то птах.

У птаха — крила. Ти — на краю пітьми.

Омар Хайям

… І мені здалося — та й нині здається і до скону віку здаватиметься, бо ж всі ми роковані, — що я тоді й справді побував в Озонії, щасливій країні, з якої — якщо вже бевкне по тобі дзвін (пригадуєте: не питай по кому б’є дзвін, він б’є по тобі), вихід лише один — у чорне провалля прірви, званої ще небуттям. А прірву подолати у два стрибки неможливо — кожному доля посилає лише один шанс на один стрибок. А його якраз… Аби загуркотіти в безодняву, де мить і мільйоно-мільярдоліття — суть одна…

… Двері відчинилися зненацька і різко, ледь чи не відлетіли до протилежної стіни, наче хто їх штурхнув тараном і в палату зі скрипом почала вкочуватись висока, хижо вузька, наче щука, довга та громіздка на вигляд качалка — по ширині якраз одному лягти. З боку, напроти переднього колеса на скрученому в мотузочок бинтику теліпався (вона чомусь миттєво зафіксувалась в моїй пам’яті, як на фотоплівці) фанерна бирка з фіолетовим написом: "Хірургія. Операційна. Інвент. № 18".

І хоч в палаті нас лежало троє, але я миттєво збагнув: це за мною. Що через хвильку й підтвердилось.

Як тільки качалка вкотилася в палату, за нею виросла дебела жінка в зеленій хірургічній масці, в такого ж кольору куртці та штанях, в цератовому (чи якому там?) фартусі, що закривав їй груди аж по шию, на

руках — блискучі еластичні рукавички — вона й штовхала поперед себе свій моторошний транспорт.

— Чемерис??! — майже весело вигукнула (двоє моїх однопалаточників, які насторожено посхоплювалися, полегшено перевели подихи). — Хто Чемерис? Ви? Роздягайтесь, зараз я вас покатаю!..

Я почав було бурмотіти (губи чомусь враз зробилися холодними й дерев’яними), що, мовляв, міг би й на своїх двох дістатися операційної, та й стільки там того ходу, але мене не було навіть вислухано до кінця.

— На своїх заборонено. На своїх до дівчат будете бігати. А на операцію тільки на качалці… І взагалі — ніяких розмов! Роздягайтесь пошвидше, операційна бригада вже в зборі, маємо з’явитися за п’ятнадцять хвилин на восьму.

Я квапно стягнув піжаму й майку.

— Труси теж знімайте!

— Я-ак? — розгубивсь я. — Зовсім го-голим?

— Зовсім голим, — в очах медсестри спалахують веселі вогники. — Я прикрию вас простирадлом. А мене соромитись не треба. Я вже надивилася і не на таке… Одяг заберуть у камеру сховку, бо невідомо, коли ви повернетесь з операції і в яку палату… Ей, ей, натільний хрестик на ланцюжку зняти. Обручка є? Геть з пальця! Чому? А раптом після операції руки розпухнуть? Пальці наллються. Тоді доведеться її розпилювати. Вам витрати, а нам зайва морока і неприємності. Якщо маєте вставну щелепу — вийміть… А втім, анестезіолог перед тим, як пригостить вас газом, що його він називає прекрасним гірським повітрям, неодмінно проведе ревізію у вашому роті… Ну, здається, все. З Богом!.. Поїхали!..

І ми поїхали. Я голий на качалці, але накритий по саме підборіддя холодним простирадлом, що різко пахтіло дезинфекцією та медикаментами, дружина, витираючи сльози, йшла збоку, дужа медсестра легко, наче граючись, штовхала качалку…

Було сім годин сорок хвилин чудового травневого ранку. За вікном (квартирка в палаті відчинена) у лікарняному парку невгамовно лящало безтурботне дрібне птаство…

Перед наглухо зачиненими дверима операційного блоку, власне, його передбанника, дружині загородили дорогу.

— А ви можете чекати в коридорі відділення.

Перед тим, як двері, розчинившись, проковтнуть качалку зі мною й медсестрою, дружина востаннє тремтячою рукою осінила мене дрібними-дрібними хрестиками…

Операційна, куди мене завезла веселоока медсестра, в першу мить видалась мені огромом, без кінця і краю, межі її губилися, розпливаючись-розчиняючись в напівпітьмі, де стояли на чатах діди-сутінки. (Вікна або були наглухо зашторені, або їх взагалі не було). По мені враз пробігли внутрішні брижі — надто те приміщення було холодним. Різко пахтіло стерилізацією, медикаментами, все і сяяло, і холодно блищало. Всюди ідеальна чистота. Як… як в операційній, недарма ж так кажуть.

В центрі зали — довгий вузький стіл. Ясно, операційний. З обох боків, ближче і далі стоять різні апарати з проводами й гофрованими шлангами, столики з безліччю інструментів, що акуратно розкладені наче на виставці медтехніки, більшість з них гострі. В окремому ряду — різного розміру й ширини, вони, рідненькі… Хірургічні ножі, звані скальпелями.

Над операційним столом нависає громадиною широчезне коло з десятком — як в театрі — софітів, джерел світла в тому рефлекторі, що спалахнувши на повну потужність, освітлюватимуть під собою кожен дюйм простору, речей, в тім числі й мого тіла.

Медсестра підкотила качалку впритул до столу і допомогла мені на нього перебратися. Я хотів було потягнути за собою й простирадло, аби прикрити свою голизну, але медсестра лише пирхнула:

— Пізно закриватися. Та й перед ким?.. Вмощуйтесь зручніше на спині, ноги-руки вільно випростайте, голову відкиньте назад… Ну, здається, я своє зробила. Вдалої вам операції, після якої я приїду за вами…

З обох боків столу вишикувалися дві групи операційної бригади, всі в хірургічних зеленкуватих куртках і таких же штанях (деякі у цератових хвартухах, ясно, це ті, хто безпосередньо ритиметься в моїх нутрощах), в глухих масках — лише зі щілин на обличчях виглядають цікавими звірятками очі… Карі, світлі, зеленкуваті. Мовби привітні, принаймні безтурботно-веселі. Хто господарі тих очей — чоловіки чи жінки, молоді чи не дуже, — не збагнеш. Тільки й різняться між собою зростом та комплекцією…

Руки в стерилізованих медрукавичках тримають поперед себе.

Цікаво, де ж серед них головний хірург, ведучий? За день до операції він зі мною говорив, розказував (навіть на шматку паперу — якийсь лікарняний бланк — малював схему операції), що він робитиме у моєму животі, обнадіював, що операція триватиме годину п’ятнадцять хвилин ("Але, — застеріг, — якщо не виявиться якихось непередбачених обставин чи ускладнень, що в принципі можливо. Вас хоч і обстежували на томографі, але й техніка не все може "побачити"), заспокоював, аби я не боявся. Я боявся. А втім, це не те слово, мене прямо тіпало.

Застеріг: відкладати операцію не можна, мало що може трапитись.

Він не високий, але й не низький, не товстий, але й не тонкий. Запам’яталися його очі — лагідні, спокійні, привітні, в сіточці дрібних зморщок і тому здається, що він весь час посміхається… Та он, здається, й він стоїть — не високий, але й не низький, не товстий, але й не тонкий, усміхнені очі в сіточці дрібних зморщок. Посміхається самими очима… Ху-ух, аж ніби трохи легше стало, наче знайомого зустрів…

Я лежав перед ними випроставшись, в чім мати народила і хоч серед них, як я здогадувався, більшість була жінки і до того ж молоді, кому я годився в батьки, але мені було чомусь вже байдуже.

Зрештою, вони лікарі. Та й через мить я пірну в чорне провалля, вони розпанахають — від кінця грудей і до самого лобка мені живіт, ритимуться в його нутрощах, різатимуть шлунок, викидаючи його по частинах у тазик, що он вже приготовлений, — то й справді чи не все одно? Непокоїло інше — що вони виявлять у моєму животі? Хоч би не пухлини… Хоч на онкологічний аналіз вирізані частини вони звичайно ж пошлють — такий закон, — і мені тиждень чи й більше (якщо все закінчиться благополучно) доведеться в тривозі й напрузі чекати результатів…

Тим часом дві особи заходжуються мене прив’язувати до столу, клацають пряжки ременів. Дві інші особи з дівочими фігурами (ясно, першими в роботу вступає молодший медперсонал) витирають мене спиртом (готують операційне поле) — від підборіддя і ледь чи не до колін… Господи, чи вони збираються мене розчленити навпіл? І почне мене розпанахувати (і що за слівце… вульгарне, а ще літератор-інтелігент, дорікаю сам собі) хірург-практикант (у відділенні він проходить практику, я знаю), а коли вже все буде підготовлено, порожнина відкрита, у діло вступить головний хірург.

Дріж, що тіпав мене зранку (наче увесь час було зимно) несподівано кудись щез. Мені стало все одно. Та й чого тремтіти, коли вже прив’язаний до столу і екзекуції не минути, було одне лише бажання — швидше б провалитися в чорноту прірви, де вже не буде ні відчуття страху, ні думок, ні переживань, ні… Де взагалі нічого не буде — тільки на столі лежатиме моє закривавлене тіло з розпанаханим животом і виваленими тельбухами…

Господи, то що вони там виявлять? Що вони там знайдуть? І що мене потім чекатиме? Принаймні зараз мої справи неважнецькі, а завтра — позавтра? І ще одне непокоїло (все-таки непокоїло, а я думав, що мені вже все збайдужіло): трапляється, що після операції хворому не просто вийти з наркозу, вирватися з його чіпких лап. На цей випадок навіть сумна статистика є. Маленька та все ж… Хоч би вдалося вийти. А не вийдеш, навіть про те не знатимеш. Ніколи. Бодай і впродовж мільйоноліть не відатиму, що не вийшов з наркозу — як то трапилося декілька років тому з моїм другом, письменником Іваном Н. Лежить він після операції на Байковому кладовищі й не відає, що не проснувся на операційному столі і його, незважаючи на всі зусиллям, так і не вдалося порятувати. Правда, у нього до всього ще долучилися проблеми з серцем. У мене серце, заспокоювали, ніби в нормі, відповідно віку… І взагалі, прогнози попередніх обстежень мовби втішні, але… Утіха, як застерігали, на 95 відсотків. А решта п’ять? За решту п’ять медицина не дає гарантії…

Операційна бригада, використовуючи останні вільні хвилини, про щось між собою перемовляється, про своє, побутове, може, як для стороннього й дріб’язкове, житейське (в однієї — одного вчора те трапилося, у другого — другої) — те, чуються приглушені смішки… Щасливці! Їм не лягати на операційний стіл, посміялися б вони на моєму місці! А втім — кожному своє і свій час. Моя черга вже настала, їхня, можливо, ще попереду…

Тим часом біля моєї голови з’являється анестезіолог, головний спеціаліст по знеболюванню. Ясно, почнеться анастезія — штучне

знеболювання. Його я впізнаю по очах і тембру голосу. За день до операції він зі мною бесідував на тему знеболювання. О, це не проста штука, запевняв. Слабкий наркоз — не бажано, міцний — ще гірше, та й тяжкіше його переносить організм, тож мені обіцяв підібрати "той, що треба".

— Як настрій? — і я розумію, що підготовка до операції завершена.

— Просто… пречудовий, — я намагаюся гуморити, хоч виходить це в мене й силувано.

— От і добре, — сприймає він моє бурмотіння всерйоз. — Вас ніщо не турбує?

— Крім блаженства… прямо таки нірвани — ніщо, — я все ще вимушено іронізую, хоча в душі знову наростає тривога й тремтіння тіла. Та й голос починає мене видавати.

Тим часом споруджують з блискучих трубок на рівні моїх грудей якусь рамку. Ясно, накриють її салфетками, аби ізолювати мою голову від тіла, де будуть різати…

— Відкрийте, будь ласка, ротика… Так-с… — мацає пальцями мої зуби. — Свої? Зйомних протезів немає? Вставних щелеп? От і добре… — підводить до мого обличчя апарат з довгою телескопічною рукою, що закінчується розтрубом з чорною гофрованою трубкою. Ясно, зараз почнеться подача наркозу. Мене присплять і світ у моїй свідомості щезне. Як і сама моя свідомість. — Дихайте… Рівно і спокійно. — У його голосі сама лагідність. — Ви бували в горах? Біля моря? Пам’ятаєте, яке там повітря? Так ось зараз ви будете дихати ним — гірським чи морським. Прямо озоном… Як ото після грози в полі чи біля річки… Дихаєте спокійно, але глибоко, відчуваєте озонисте гірське повітря?

З розтруба почулося легке шипіння і я починаю відчувати приємне й прохолодне — справді озонисте! — повітря. Його подуви обвіюють моє лице, губи і на якусь мить здається, що я опинився в горах, де щойно відшуміла очищувальна гроза…

— Відчуваєте? Ви наче й справді зараз перебуваєте в прекрасній країні… назвемо її Озонією… Так ось, уявіть собі — ви ж літератор, який не цурається й фантастики, — уявіть собі країну Озонію. Уявили? Ви зараз у ній, щасливій країні Озонії…

О, він виявляється, ще й поет!

— Відчуваєте? Якщо не можете говорити, опустіть і підніміть повіки…

Я опускаю повіки і з трудом їх знову піднімаю. Чомусь говорити мені вже не хочеться — як і повертатися із щасливої країни Озонія у цей… грубий світ.

Голос долинає до мене вже звідкілясь здалеку, наче я й справді в горах, у тій, як її… Озонії.

— Ви мене чуєте? Подайте голос. Озвіться…

Я намагаюся видавити з себе хоч якийсь звук, але марно. Хтось уже почав відбирати в мене мову. І тут я з жахом — іншого визначення й не підберу, — завбачаю, що в операційній — до того яскраво, аж сліпуче освітленій, особливо наді мною, де висить рефлектор, починає… тьмяніти. Світло наче зменшується, зменшується, слабкішає, блякне, наче падає напруга в електромережі і лампочки починають червоніти… І тут мені спадає на думку, що це в Києві впала напруга, або й зненацька відключили світло (таке у ті часи траплялося). І треба ж саме в цей час! Ну, все, операцію зараз відмінять, а завтра все почнеться спочатку… І знову буде підготовка, каталка, прив’язування мене до операційного столу, бесіди про щасливу країну Озонію… А все це — нерви, нерви,

нерви… Боже, як мені не повезло. Зараз доведеться — світло вже ледь-ледь видніється, наче десь далеко-далеко, — вставати з операційного столу, щоб завтра на нього знову лягати…

Певно мій неспокій на обличчі, мою німу тривогу було помічено, вони чудові фізіономісти. І здалеку, наче з іншого світу, вже майже з пітьми до мене долітає:

— Ви щось хочете сказати? Говоріть, говоріть, — але в мене вже й зовсім відібрано мову — ось вона яка, "щаслива" країна Озонія! — в пітьмі, що навально мене огортає (чи я в неї провалююсь), я марно силкуюся видобути зі свого горла бодай який звук, але горло, як і губи, вже не мої. — Вам чомусь трудно говорити? Вас непокоїть, що буцімто гасне світло? Так? Якщо не маєте змогу говорити, на знак згоди ворухніть повіками.

Я з трудом намагаюсь ворухнути повіками і тієї ж миті гаснуть останні цяточки світла і я пірнаю на дно прірви з суцільною чорнотою, де вже немає нічого і останнє, що я чую, це слова все того ж анестезіолога:

— Хворий підготовлений. Операцію можна починати.

І раптом тієї ж миті, навіть без паузи після останніх слів:

— Хворий? Ви чуєте?.. Проснiться!… — хтось ляскає мене по щоках. — Операцію закінчено. Хворий, проснiться… Зробіть зусилля. Ви мене чуєте? Операцію закінчено…

Як… закінчено? Що закінчено? Операцію? Коли вони встигли, як операція ще тільки-но мала починатися. Між фразами, що я їх почув у пітьмі — "Операцію можна починати" і "Хворий, проснiться, операцію закінчено" навіть секундної паузи не було. То як… закінчено, як вона навіть ще й не встигла розпочатися?..

Лише значно згодом, вже в реанімації, я дізнаюся, що між фразами "Операцію можна починати" і "Хворий, проснiться, операцію вже закінчено" в реальному світі, а не в тому, де я перебував, у пітьмі над прірвою, — минуло три години п’ятдесят п’ять хвилин.

І ті три години п’ятдесят п’ять хвилин минули для мене в щасливій країні Озонії, що над безоднею…

Як було не просто вирватися з чіпких обіймів наркотичного Морфея! Які зусилля я не робив, чуючи заклик проснутися аби проснутися і не міг навіть розплющити очі… Здавалося, що я борсався з останніх сил у пітьмі, чуючи звідусіль:

— Хворий, проснiться!.. Операцію закінчено, відкрийте очі…

Не знаю, за яким разом, але я все ж таки їх розплющив і в ту мить наче вигрібся з чорної прірви потойбіччя під яскраве світло операційного рефлектора.

Операційна вже спорожніла, лікарі повиходили, санітарки щось прибирали, щось мили, я все ще лежав прив’язаний до столу, а біля мене стояв анестезіолог, злегка ляскав мене долонями по щоках і повторював, як заведений, одне і те ж:

— Хворий, проснiться… Хворий прос… О-о, слава Богу, відкрив очі… Вітаю вас з успішним завершенням операції, яка замість планової години п’ятнадцяти хвилин тривала три години п’ятдесят п’ять хвилин. У ході операції виникли деякі непередбачені обставини, але все скінчилося благополучно. Як почуваєтесь?

Різко пахтіло озоном і мені здавалося, що я все ще перебуваю в щасливій країні Озонії. В операційній, як і перше, було холодно (я лежав голий), хоч живіт мій, заклеєний бинтами, палав, охоплений вогнем. Все

ще нічого не міг збагнути, як і ворухнути в пересохлому роті язиком, що здавався мені чужим.

— Будьте готовими до того, що наркоз із вас виходитиме діб зо три і увесь цей час ви перебуватимете наче в дрімоті…

Почувся знайомив скрип коліс — до операційного столу сунула каталка, що її штовхала поперед себе знайома медсестра.

— Ну? Живий? — гучно загаласувала жалібниця, наче зустріла свого давнього друга. — Ось бачиш, все добре скінчилося і я вже приїхала за тобою… Давай перебиратися на мою каталку та й поїдемо звідсіля туди, де тепліше, де вікна сонечком освітлені…

Удвох з анестезіологом вони нарешті розв’язали мене, переклали на каталку, по підборіддя накрили простирадлом.

— Поїхали!..

Все відбувалося наче в тумані, я все ще не міг чітко мислити, думки весь час плутались, але усвідомлення, що операція закінчена і все відбулося так швидко — якусь там секунду мого перебування в пітьмі і що взагалі операція виявилась не такою вже й страшною, як я боявся, і ніякого болю я не відчував і нині не відчуваю і що нарешті мене везуть туди, де тепліше й вікна освітлені сонечком, зігрівало й бадьорило мене… Виявляється, крім чорнющої порожнечі на дні бездонної прірви є ще білий світ, у який я повертаюся. У той добрий, добрий білий світ планети Земля, у якому сяє сонечко.

Виїхали в коридор і повернули до ліфтового майданчика на поверсі (по той бік його — реанімація) — медсестра легко котила каталку, коридором сюди й туди снували хворі, лікарі.

Раптом почубся крик (ні, радше, зойк):

— Валіку?!! Валіку?!!

Я скосив очі й побачив під стіною до болю знайому і дорогу мені жінку і наступної миті збагнув: та це ж моя дружина… Люда-Люсічка…

— Це я?.. Як ти? Обізвися до мене. Тобі не болить?

Я надсилу відірвав голову від подушки, зусиллям підняв її, хотів було посміхнутися і щось сказати підбадьорливе, але губи мене не послухалися, та й слова не міг вимовити. Як і голови втримати. Вона впала на подушку каталки і тієї ж миті я почув чийсь крик:

— Жінці погано!!. Хто там з медперсоналу?.. Сюди! Жінка втратила свідомість і впала… Швидше зробіть їй укол!..

Я таки збагнув, що то моя дружина втратила свідомість і посунулась під стіною, але прийти їй на допомогу не міг… згодом я дізнаюся, в чому річ: як моя голова впала на подушку, дружині здалося, що зі мною щось сталося непоправиме… І вона, сунучись по стіні, за яку намагалася вхопитися, втратила свідомість… Я вже не бачитиму, як їй робитимуть укол, як приводитимуть її до тями, запевняючи, що зі мною все гаразд… Попереду мене чекало реанімаційне відділення, що відгороджене не тільки від світу, а й від самої хірургії, де свої бригади, графіки, свої правила і закони. І там мені доведеться лежати під крапельницями, що починаючи з восьмої ранку й до дванадцятої ночі подаватимуть у мої вени фізіологічні розчини та ліки…

А ще з ніздрів носа стирчатимуть дві трубочки, одним кінцем через страховід вони уведені в шлунок, другим через ніс назовні, вниз до скляних банок, що стоять під ліжком. А ще збоку в животі дірка, через яку теж виведена трубочка під ліжко в посудину. А ще в інтимний орган мені увели катетер і трубочка його теж виведена під ліжко — не ворухнутись мені, не перевернутися…

Шість діб непорушного лежання з розведеними вбік руками, у венах яких стирчатимуть голки… Спина затерпатиме і медсестра двічі на день, підсунувши під неї руку, розтиратиме її спиртом, уколи, яким, здавалося, ніколи не буде кінця-краю… Шість діб без їжі (яка їжа, як шлунок, чи що там від нього зосталося, відключено), без краплини води (рятувала глюкоза та розчини, що їх уводили у вени), шість днів на межі цього світу й того, коли зміну дня і ночі можна було спостерігати лише по кольору вікон: чорні — зараз ніч, синіють — настає ранок, білі — день. І знову: чорне — ніч, сині — ранок, білі — день…

Безконечні уколи, консиліуми, що їх лікарі проводили біля мене напівшепотом на їм тільки й зрозумілій мові і знову: чорні вікна — ніч, сині — ранок, білі — день…

І — уколи, уколи, уколи…

Постійні крапельниці у дві руки…

Обслуговуючий медперсонал — медсестри, лікарі, санітарки працюють цілодобово, двадцять чотири години на добу, щоранку о восьмій і щовечора о шостій змінюючись. Я весь час перебував під цілодобовим наглядом — як і інші прооперовані — стіл чергової медсестри за три кроки від наших ліжок і досить було вночі або вдень ворухнутися чи й просто зітхнути, як відразу ж виростає постать у білому: вас щось турбує?

На четвертий день під вечір (вже вікна почали чорніти) я раптом відчув пахощі знайомих духів. Розплющив очі і не повірив їм: біля мене — в реанімації!!! — стояла дружина в білому, явно з чужого плеча халаті, в марльовій пов’язці.

— Ти мені… привиділась? — запитав я пошепки, надсилу повертаючи язиком в пересохлому роті.

— Ні, це я насправді. Мені дозволили зайти до тебе на дві хвилиночки…

— Присядьте, аби вас не було видно, — почувся сердитий крик.

Дружина поспіхом присіла навпочіпки, аби її голова не вивищувалася над моїм ліжком і, отже, її не було видно в реанімаційній палаті.

— Валюшко, про все інше — потім, а зараз про головне. Перше, я дуже хотіла тебе бачити. Чотири дні чергувала під дверима реанімації та все просила бригади впустити до тебе, доки сьогодні наді мною не зжалілись… Друге. Я говорила з хірургом — у тебе все гаразд. Не хвилюйся, операція відбулася вдало, вони тебе врятували. Прогнози тільки оптимістичні, будемо жити. І довго, і щасливо. Чекаю, коли тебе переведуть в палату, тоді про все й поговоримо. І наговоримось за всі ці дні.

Ми встигли перекинутись ще кількома словами, як біля нас виросла чергова медсестра.

— Побачення закінчено — дві хвилини минуло. Прошу вас вийти, бо мене виженуть з роботи за грубе порушення режиму. Застерігаю ще раз: цілувати хворого категорично заборонено. Йому ще не вистачало підхопити з вулиці якогось мікроба чи інфекцію… Навіть доторкуватись до чоловіка не раджу. Лише кивніть йому головою, посміхніться… Ну, ще повітряний поцілунок… Все, все, пішли, — і майже витягла дружину з реанімації.

Але ті дві хвилини побачення оживили мене, сколихнули, пробудили інтерес до життя і після них я став швидко видужувати, вишкрібаючись як із ями і на шостий день після консиліуму мені, нарешті, дали добро: можна переводити в палату. Санітарка, вмиваючи мене вранці, подивувалась моїй шестиденній щетині.

— Гарний, гарний з бородою. В палаті вже поголишся, прийдеш нарешті до тями і помолодієш. Навіть саме почуття, що ти вже не в реанімації, а у звичайній палаті, тебе швидко поставить на ноги.

Першим привітати мене "з переселенням" прийшов мій рятівник, хірург. Як завжди його привітні очі, що ховалися в густу сіточку дрібних зморщок-павутинок, були повні усміху й приязні. І взагалі він — сама доброта. Дванадцятий рік працює в хірургічному відділенні лікарні без єдиної відпустки! Це ж треба! У відділенні початок роботи о дев’ятій, а він незмінно з’являється о пів на сьому й відразу ж починає обходити хворих — і так дванадцять років підряд. Більше того, щосуботи він теж працює і лише зрідка дозволяє собі вихідний у неділю. Отакий чоловік.

Жуючи ґумку — його, здається, улюблене заняття, — він почекав, доки медсестра з блоку перев’язок зняла на моєму животі наліпки бинтів та салфеток, оглянув рану, шви, подавив живіт у кількох місцях, задоволено гмикнув, як замуркотів.

— Прекрасно! По видужуванню ви вже випереджаєте графік на добрих три-чотири дні! Просто приємно мати справу з таким пацієнтом. У вас, молодий чоловіче, — я був трохи старшим за нього, але він не тільки мене, а й усіх, з ким розмовляв, незмінно називав молодим чоловіком, — діло йде на добру, — тьху, тьху, тьху! — поправку. Завтра почну знімати перші шви. Сьогодні з вами побесідує дієтолог і почнемо запускати вам шлунок — власне, те, що від нього зосталося. Маленьку торбиночку без сальників. Себто без шлункових кислот, які довелося видалити. Але не переймайтесь, зрештою, поступово, за рік-два шлуночок ваш, чи те, що від нього зосталося, витягнеться — він має таку здатність і досягне відсотків вісімдесяти того, що у вас був. А кислоту для травлення вам замінятимуть пігулки. Їсти почнете з двох ложечок вівсянки і пари ковтків води. Через день аж цілу чашечку вівсянки вам принесуть. Шлуночок запрацює і ви поступово, поступово почнете повертатися до нормального життя — якщо так можна назвати життя на пігулках і дієті… Що я вам взагалі можу сказати, молодий чоловіче, — добрі його очі ховаються у ще густішу сіточку дрібних павутинок, — вам повезло. Вам неймовірно

повезло! Ви народилися в сорочці! Ще на день-два забарилися б з операцією і… І я тоді не дав би за ваше життя і, даруйте, п’ятака. Слава Богу, ми встигли. В останній день, але встигли. Хоча й замість планової години п’ятнадцять хвилин провозилися з вами майже чотири години. — Ліквідовували ускладнення, яке вже було почалося, але ще не встигло набути незворотніх процесів. Витягли вас з того світу, з отієї чорнющої чорноти, даруйте за тавтологію, з отого провалля, у якому ви побували. Тепер радуйтесь життю і вчіться цінувати його. Кожний день, дарований Богом. Ба, навіть кожну його мить. Живіть довго й щасливо. Правда, до кінця днів ваших, виділених вам Господом, вам доведеться дотримуватись дієти щоденно, перед їжею вживати пігулки. Крім того, ми направимо вас на ВТЕК, де вам призначать інвалідність. Орієнтовно, другу групу. Але це дріб’язок, головне, що ви будете жити. І — радуватись життю. А це, думаю, не мало. Чи не так?.. І — насамкінець. Сьогодні, після крапельниць і всіх необхідних процедур, обережно зведетесь і посидите в ліжку хвилин десять-п’ятнадцять. Якщо в голові не запаморочиться — так же обережненько встанете. Точніше, зсунетесь з ліжка, тримаючись за бильце. Трохи постоїте, звикаючи до вертикального положення, потім — але під страховкою дружини — пройдетесь по палаті. І навіть… Навіть можете підійти до вікна. В обнімку з дружиною, і подивитесь, який за вікном світ білий, розчудесний! Він взагалі прекрасний, наш єдиний і ні з чим не зрівняний світ білий, а для вас він зараз буде просто неймовірно прекрасним, коли людина нарешті відчуває, що ж таке насправді життя. — Посміхнувся. — Ви знаєте, що таке озон?

Я мить подумав і відповів, як на екзамені:

— Газ синього кольору з різким запахом — алотропічна видозміна кисню, що має окислювальні і знезаражувальні властивості — здається так. Крім того, на висоті 25–50 кілометрів від Землі знаходиться шар озоносфери, в якому кисень об’єднаний в молекули газу озону — газу, що складається з молекул, які об’єднують в собі три атоми кисню… У природі озон виникає з алотропної видозміни кисню під час грози…

— Ух… ти, — подивувався хірург. — Ви, певно, були зразковим у свій час студентом! Навіть я цього не пам’ятаю… Так ось до Києва зараз наближається грозовий фронт, а тому повітря так пахне озоном, так пахне!.. Подихаєте ним і ви. Коли ще в місті так пощастить подихати озоном після гарної грози.

Підтримуваний дружиною, я підійду до вікна, розчиненого навстіж, вдихну на повні груди і здасться мені, що я вперше — і це на початку сьомого десятка літ! — відкрию для себе світ білий. В розпалі був травень і всю ніч я спав неміцно і слухав, — в міждерев’ї, за вікном палати невгамовно співали-витьохкували солов’ї…

Пахтіли кущі розквітлого бузку.

— Господи, невже бузок зацвів? — вихопилося в мене. — Коли ж він устиг?

— Поки ти лежав в реанімації… Піднялася температура повітря, з’явилося літепло і він як на очах розквітнув!

На зеленій-зеленій травичці жовтіли очки кульбабок, де-де виднівся іван-чай…

По той бік вікна зненацька пролетіла синьошийка, звана ще варакушкою — з родини соловейків — і, наче вітаючи мене, тьохнула раз-другий…

На яворині, змахуючи довгим хвостом, скрекотіла білобока тіточка-сорока. Це ж, мабуть, на хвості принесла мені якісь добрі вісті?

Стукотів дятел, виспівувала голосиста іволга.

Чути було, як десь далеко-далеко за лікарняним лісом-парком, можливо й за Києвом, чи десь за Китаєвим та Пироговим чи й далі на

південних просторах гримів, приглушений віддалю молодий грім-громенко. З-за обрію вже висовувались зубці чорно-сизого громаддя хмаровищ, з яких вилітали зигзаги блискавок, але вище ще сліпучо сяяло сонце.

Верховіттям високих дерев хвацько пронісся вітренко.

Пригадалися чиїсь рядки — чи не Максима Рильського?

Прокотився грім з розгоном,

Грають блискавок шаблі,

Пахне морем і озоном

Від притихлої землі…

Спрагло вдихалося озонисте повітря.

А в думці ні-ні та й зринали слова хірурга: "Ми вас порятували, вчасно витягли з того світу". Цього разу так. Але ж настане час, коли вже мене ніхто не витягне і не порятує. Та хіба тільки мене? Така доля кожного й нині сущого на землі. Недарма ж кажуть: життя ще особливе й тому, що воно між буттям і небуттям, що воно завжди на лезі ножа, а тому ми всі роковані.

І нічого нам не залишається, як жити і радуватися — поки живеться і радується.

І ще здалося, що я все ще стою над прірвою в Озонії, щасливій країні, де всі ми — тимчасові гості, з якої — як не крути, як не верти, — а вихід, якщо надійде твій час і бевкне по тобі дзвін — у прірву небуття. І тоді вже ніхто не прийде тобі на допомогу і не порятує тебе на краю прірви.

А надійде ж той час, хочемо ми того чи не хочемо. Прірву подолати двома стрибками не дано, а одним… Ні, краще живи і радуйся. Живи і радуйся! Живи і радуйся!

Хоча б тому радуйся, що небуття так близько від нашого озонистого буття. Чи не тому й життя має свій неповторимий смак і свою привабливість, що часом буває аж лячною. Бо ніде так не живеться і ніде так не радується, як у щасливій країні Озонії на краю прірви, з якої моторошно віє холодом небуття і яка тебе вірно і незрадливо чекає…

А чорне громаддя хмар все ближче й ближче, вже он воно здається по той бік лісу.

Цвіркають, лютуючи, блискавиці.

Але ще сяє сонце і пахне озоном. І безтурботно на яворині скрекоче сорока, змахуючи довгим хвостом — мабуть, таки й справді добрі вісті мені принесла.

І квітне бузок, і жовтіють кульбабки на зеленій-зеленій травичці і ти, бодай і йдучи вже з ярмарку, все ще відкриваєш для себе світ білий.

Який же він прекрасний!

А втім, як писав ще Омар Хайям: якщо гарне вино не змішане з водою, немає потреби його хвалити…